

Psikolojiye Giriş

Neden İnsanlar Farklıdır?

Farklılıklar

Ders 13

Farklılıklar

(ya da Doğa ve Çevre)

İnsanlar nasıl farklılaşırlar?

İnsanlar neden farklıdır?

Bazı farklılıklar

- Cinsel kimlik
- Cinsel yönelim
- Mutluluk
- Hayattaki “başarı” ve “başarısızlıklar”
 - İnsan ilişkileri
 - İşten alınan tatmin
 - Suç
- Kişilik
- Zeka

Farklılık #1: Kişilik

- Bir kişinin dünyayı özellikle de diğer insanları genel ele alma biçimi

Farklılık #1: Kişilik

- Bir kişinin dünyayı özellikle de diğer insanları genel ele alma biçimi

Kişilik değerlendirme ölçütleri

- Güvenirlik
- Geçerlik

5 Faktörlü Kişilik Modelinin Kullanışlılığı

- Uzun yıllar boyunca sabit (30 yaşından sonra daha sabit)
- Farklı gözlemciler görüş birliğine sahiptir
- Gerçek dünyadaki davranışları öngörme
 - Özenlilik ... evlilikteki sadakat
 - Açık olma ... iş değişiklikleri
 - Dışadönük ... insanların gözünün içine bakma, daha çok cinsel partner

5 Faktörlü Kişilik Modelinin Kullanışlılığı

- Uzun yıllar boyunca sabit (30 yaşından sonra daha sabit)
- Farklı gözlemciler görüş birliğine sahiptir
- Gerçek dünyadaki davranışları öngörme
 - Özenlilik ... evlilikteki sadakat
 - Açık olma ... iş değişiklikleri
 - Dışadönük ... insanların gözünün içine bakma, daha çok cinsel partner

Farklılık #2: Zeka

- 1000 uzman
- HEPSİ: soyut düşünme, problem çözme, bilgi edinebilme kapasitesi
- ÇOĞU: bellek, zihinsel hız, dil becerisi, matematik becerisi, bilgi, yaratıcılık

Farklılık #2: Zeka

- 1000 uzman
- HEPSİ: soyut düşünme, problem çözme, bilgi edinebilme kapasitesi
- ÇOĞU: bellek, zihinsel hız, dil becerisi, matematik becerisi, bilgi, yaratıcılık

Farklılık #2: Zeka

- 1000 uzman
- HEPSİ: soyut düşünme, problem çözme, bilgi edinebilme kapasitesi
- ÇOĞU: bellek, zihinsel hız, dil becerisi, matematik becerisi, bilgi, yaratıcılık

Zekayı Tanımlama ve Ölçme

- Charles Spearman (1863-1945)
 - İki faktör
 - “g” = genel zeka
 - “s” = özel zeka
 - Uygulanan bir testten elde edilecek puan bu 2 faktörün kombinasyonudur
 - G, test sonuçlarındaki benzerliklerden oluşur
 - S, test sonuçlarındaki farklılıklardan oluşur
 - Spor örneği

Günümüz Zeka Testleri

- Wechsler testleri
 - Günümüzde Stanford-Binet'ten daha yaygın kullanılmaktadır
 - Binet'ten sonra tasarlanmıştır, ayrıca yetişkinler için de test hazırlanmıştır
 - Çocuklar için WISC-III
 - Yetişkinler için WAIS-II

Wechsler testlerinin Değerlendirilmesi

- Tüm ham puanlar standardize edilmiş puanlara çevrilir
- Normal dağılım
- Ortalama 100
- Standart Sapma 15

IQ testleri Ne Kadar Geçerlidir?

- http://www.lrainc.com/swtaboo/tabooos/ws_j_main.html
- http://www.lrainc.com/swtaboo/tabooos/apa_01.html

IQ testleri Ne Kadar Geçerlidir?

- Okul başarısı
- Prestijli mevkiler
- İş üstündeki performans ve işle ilgili diğer değişkenler

Ancak...

IQ testleri Ne Kadar Geçerlidir?

- Okul başarısı
- Prestijli mevkiler
- İş üstündeki performans ve işle ilgili diğer değişkenler

Ancak...

IQ testlerinin kültürel kabul edilirliliği, IQ testlerinin geçerliğini en azından kendini gerçekleştiren kehanete çevirmektedir.

IQ testleri Zihninizle İlgili Neyi Ölçer?

- Çalışma belleğinin zihinsel hızı ve kapasitesi
 - Tipik olarak bunu ölçmek için sayı dizisi testi kullanılır
 - Yakın zamanda yapılan çalışmalar IQ puanları ile tepki süreleri arasında anlamlı bir korelasyon bulmuştur

İnsanlar neden farklıdır?

İnsanlar neden farklıdır?

Kalıtım+Çevre (Doğa+Çevre)

Kalıtım

- Genetik farklılıklara dayalı varyansın oranı/yüzdesi
– (0.00 – 1.00)

- Bireyin genlere bağlı bir özelliğinin yüzdesi DEĞİL!

Çevre

- Paylaşılan çevre
 - Aile üyeleriyle ortak kullanılan çevreden kaynaklı farklılıkların yüzdesi
(örneğin anne babadan kaynaklanan değişiklik)
- Paylaşılmayan çevre
 - Diğer değişikliklerin yüzdesi
(örneğin rastgele olaylar)

$$\text{Kalıtım} + \text{Paylaşılan çevre} + \text{Paylaşılmayan çevre} = 1$$

Davranışsal Genetiğin Ekipmanı

- Tek yumurta ikizleri (TY) birbirlerinin kopyasıdır (genlerde %100 örtüşme)
- Çift yumurta ikizleri (ÇY) ikiz olmayan kardeşler gibidir (genlerde %50 örtüşme)
- Evlat edinilmiş çocuklarda ayrıca genetik örtüşme yoktur (genlerde %0 örtüşme)
-
- Aynı anne baba tarafından aynı evde büyütülen iki kişi %100 aynı paylaşılan çevreye sahiptir

Davranışsal Genetiğin Ekipmanı

- TY ikizleri ÇY ikizlerinden daha mı benzerdir? (Eğer öyleyse buradaki rolün büyüğü genlere aittir – yüksek kalıtsallık)
- TY ikizleri ÇY ikizleri kadar mı benzerdir? (Eğer öyleyse genlerin rolü azdır – düşük kalıtsallık)
- Evlat edinilmiş çocuklar evdeki abi ve ablalarına daha mı çok benzer? (Eğer öyleyse paylaşılan çevrenin etkisi büyük)
- Aynı büyütülen ikizler çok mu benzerdir? (Eğer öyleyse genlerin rolü büyüktür)

Davranışsal Genetiğin İki Büyük Bulgusu

1. Yüksek kalıtsallık (0.3 – 0.8) ...hemen hemen her şey için

Alt başlık: Bu, grup farklılıklarının büyük ölçüde genlerden kaynaklandığı anlamına mı gelmektedir?

- Amerikada yaşayan farklı “ırk” grupları arasında belirgin IQ puanı farklılıkları
- Bu tür gruplar kısmen sosyal olarak oluşturulmuştur
- Ancak bazı genetik farklılıklar – örneğin hastalığa açık olma

Alt başlık: Bu, grup farklılıkların büyük ölçüde genlerden kaynaklandığı anlamına mı gelmektedir?

Hayır

Grup farklılıklarının - genetik faktörlerden değil – çevresel faktörlerden kaynaklandığına ilişkin kanıtlar

1. IQ puanlarındaki farklılıklar genetik olarak değil sosyal olarak ayrılmış gruplardan gelmektedir.

Grup farklılıklarının - genetik faktörlerden değil – çevresel faktörlerden kaynaklandığına ilişkin kanıtlar

2. Biliyoruz ki IQ puanları genetik olarak farklı olmayan gruplar arasında da radikal bir biçimde farklılaşabilir.

Davranışsal Genetiğin İki Büyük Bulgusu

1. Yüksek kalıtsallık (0.3 – 0.8)
...hemen hemen her şey için

Davranışsal Genetiğin İki Büyük Bulgusu

1. Neredeyse geriye kalan her şey (0.2 – 0.7) paylaşılmayan çevreden kaynaklanmaktadır.

- Paylaşılan çevrenin payı neredeyse hiç yoktur ya da çok azdır
- Kişilik ya da zeka söz konusu olduğunda evlat edinilmiş bir çocuk kardeşlerine bir yabancıya benzediği kadar benzemektedir
- Örneğin genetik olarak birbirine bağlı olmayıp aynı ailede yetiştirilmiş yetişkinlerin IQ'ları arasındaki korelasyon 0'a yakındır.

Harris'in Yanıtı

- Seni mahvederler, annen ve babandır.
- Bunu istememiş olsalar da, yaparlar.
- Seni kendi hatalarıyla doldururlar.
- Ve sana özel birşeyler daha eklerler.

Paylaşılan çevrenin bir etkisi OLMAK ZORUNDA!

Tabi ki, anne babaların bir etkisi var.
Buna rağmen...

İyi Çocukların İyi Aileleri

- Hiç şüphe yoktur
- Anne babalarla çocuklar arasında her şey üzerine yüksek korelasyonlar vardır
 - Okuma
 - İnanç
 - Suç işleme
 - Gelir
 - Zeka

Ancak...

İyi Çocukların İyi Aileleri

Anne babalar çocuklarını etkileyecek bir şey yaparlar

Anne babalar genlerini çocuklarıyla paylaşırlar

Anne babaları iyi yapan çocuklarıdır, tersi doğru değildir

Dünya üzerinde yapılmış en kötü çalışma

- Aile yemekleri → uyuşturucu kullanmayan çocuklar
- Uyuşturucu kullanmayan çocuklar → ailece yemek
- İyi aile = Uyuşturucu kullanmayan çocuklar + Ailece yemek
- Kötü aile = Matiz çocuklar + Ailece yemek yememek

12 yaş = uyuşturucu kullanmıyor olması daha olası ve ailece yemek yemek

17 yaş = matiz olması daha olası ve ailece yemek yok

Bak, Anne/Babamın hayatımda çok büyük rol oynadıklarını biliyorum

O yüzden bu kadar mutlu ve başarılıyım

Bak, Anne/Babamın hayatımda çok büyük rol oynadıklarını biliyorum

O yüzden bu kadar çaresiz ve batırmış
durumdayım

Nasıl bilebilirsiniz?

- Genlere karşı çevre diye nasıl bölümlere ayırabilirsiniz?
- Hangisinin neden hangisinin sonuç olduğunu nasıl bilebilirsiniz?

Anne babalar çocuklarının kişiliklerini şekillendiremezken neden onlara iyi davranırlar ki?

- Çünkü çocuklarını seviyorlar
- Çocuklarının mutlu olmalarını istiyorlar
- Çocuklarıyla iyi ilişkiler kurmak istiyorlar

Okuma Raporu

- Flynn etkisini açıklayınız.

